

Riktlinjer för familjerätt

Fastställt av: Kommunstyrelsen

Datum: 2021-03-24, § 41

Diarienumr: 2021/82 75

För revidering ansvarar: Verksamhetschef

För ev. uppföljning ansvarar: Verksamhetsutvecklare

**Bräcke
kommun**

Innehåll

Inledning.....	3
Faderskap/Föräldraskap.....	4
Samarbetssamtal	6
Avtal om vårdnad boende och umgänge	8
Upplysning och yttranden från domstol	10
Umgängesstöd	13
Sociala utskottets möjlighet att väcka talan då barn har behov av ny vårdnadshavare	15
Sociala utskottets möjlighet att väcka talan om umgänge	17
Adoption	18

Riktlinjer för familjerätt

Inledning

Familjerätt är en viktig del i det sociala arbetet och den del av civilrätten som reglerar familjens rättsställning och familjemedlemmars rättigheter och skyldigheter. Ibland räknas även förmyndarskapsrätten och arvsrätten till familjerätten. De främsta lagarna inom området är äktenskapsbalken och föräldrabalken. Namnfrågor regleras i namnlagen och arvsrätten i ärvdabalken. Inom socialtjänstens familjerätt hanteras frågor om vårdnad, boende, umgänge, frågor om barns försörjning, fastställande av faderskap respektive föräldraskap, yttrande i namnfrågor samt adoption. De viktigaste svenska lagarna för arbetet inom socialtjänstens familjerätt är, förutom Föräldrabalken, Socialtjänstlagen, Offentlighets- och sekretesslagen, Kommunallagen och Förvaltningslagen.

I Bräcke kommun ansvarar Individ- och familjeomsorgen för hanteringen av kommunens familjerättsliga arbete. Samtliga familjerättshandläggare ska ha utbildning i familjerätt samt för att kunna genomföra uppdraget. Att arbeta med familjerätt är ett komplicerat arbete som kan ge stor påverkan för familjer som bor i Bräcke kommun. Som familjerättshandläggare ska ärendet bedrivas opartiskt och med utgångspunkt om vad som är barnets bästa. I Bräcke kommun är Kommunstyrelsen motsvarigheten till socialnämnd, och sociala utskottet är den instans som ansvarar för socialtjänstfrågorna. I denna riktlinje är sociala utskottet det vedertagna begreppet för socialnämnd, förutom i de situationer handläggningen hänvisas till andra kommuners socialnämnd eller nämnder.

Barnets bästa är viktigast

Utgångspunkten för ditt förslag till beslut om vårdnad, boende och umgänge är vad som är bäst för barnet. 6 kap. 2 a § FB. Barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen om vad som är bäst för barnet är det viktigt att beakta:

- risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp, eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och
- barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Hänsyn ska också tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

Ärenden som handläggs av familjerätten

Följande ärenden handläggs av familjerätten i Bräcke kommun.

- Fastställande av faderskap/föräldraskap
- Upplysning till domstol inför beslut om vårdnad, boende och umgänge
- Information till dem som har separerat eller står inför en separation

- Samarbetssamtal
- Avtal vårdnad, boende och umgänge
- Yttrande på begäran av domstol kring vårdnad-, boende och umgänge
- Umgängesstöd på uppdrag av domstol
- Kontaktperson vid umgänge
- Sociala utskottets möjlighet att väcka talan då barn har behov av ny vårdnadshavare
- Sociala utskottets möjlighet att väcka talan om umgänge för närstående
- Adoption
- Yttrande på begäran av domstol i namnfråga

Stöd för familjerättshandläggaren

Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskap har publicerat material som är till stöd för familjerättshandläggaren.

- Socialstyrelsens handbok om Vårdnad, Boende och Umgänge publicerad 2012
- Socialstyrelsens handbok om adoption publicerad 2014
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskaps föreskrifter och allmänna råd.

Lokalt för kommunen finns fastställda rutiner för Adoption, Faderskap/Föräldraskap, Avtal om vårdnad/boende/umgänge samt utredningsarbetet gällande Vårdnad/Boende/Umgänge. Rutinerna ger de som arbetar med hur de familjerättsliga ärendena ska hanteras samt vägledning i verksamhetssystemet. Riktlinjer och rutiner ska uppdateras kontinuerligt och översyn sker årligen i juni månad.

Rättsligt stöd finns att tillgå med rättsdatabasen Infosoc, där det finns lagar, domar och lagkommentarer. Bräcke kommun använder sig även av *Vårdnads, boende- och umgängesutredningar* samt *Att handlägga och skriva utredningar enligt S-modellen* av Emtestam, G och Svensson, A.

Faderskap/Föräldraskap

Det tillhör ett barns rättigheter att få veta sitt biologiska ursprung, det vill säga vem som är barnets mor och far. Om modern och fadern till barnet är gifta med varandra registreras faderskapet automatiskt och föräldrarna har gemensam vårdnad. Då ett barn föds och modern inte är gift med fadern ska faderskapet alltid fastställas. I samkönade partnerskap ska föräldraskapet fastställas. Socialtjänstens familjerätt har, under förutsättning att barnet har sin hemvist i Sverige, uppdraget att fastställa vem som är far/förälder till ett barn i följande fall:

- Mamman är ogift
- Ett till Sverige inflyttat barn som saknar en handling som bekräftar vem som är barnets far

Dokumentnamn: Riktlinjer för familjerätt

Datum: 2021-03-24

Beslutad av: Kommunstyrelsen § 41/2021

- När en make ifrågasätter att han är far till ett barn fött inom äktenskapet.
- När ett faderskap blivit hävt i domstol.
- När ett barn tillkommit genom assisterad befruktning ska faderskapet fastställas om modern är ogift. Vid samkönade äktenskap ska föräldraskapet alltid fastställas.

Skatteverket skickar information till kommunens familjerätt när en ogift kvinna fött barn (*Underrättelse om barns födelse*). Administratör på Individ- och familjeomsorgen skickar brev med inbjudan att boka en tid för fastställande av faderskapet. Är föräldrarna ett par och lever under äktenskapliga förhållanden med gemensam bostad bokas en gemensam tid, om föräldrarna inte lever tillsammans kan tid även bokas separat med modern och fadern

S-protokoll

Föräldrar som bor tillsammans stadigvarande och är i ett parförhållande samt har ett gemensamt hushåll räknas som sambo enligt sambolagen. Om föräldrarna båda är övertygade om att barnet är deras gemensamma, och inga omständigheter framkommit som kan ifrågasättas fastställs faderskapet/föräldraskapet. S-protokoll hanteras av administratör

MF-protokoll

Föräldrar som är ensamboende och inte uppfyller kriterierna som sambo enligt sambolagen, eller då det framkommit omständigheter som gör att faderskapet/föräldraskapet är ovisst behöver en mer omfattande utredning inledas för att fastställa faderskapet/föräldraskapet. MF-protokoll hanteras av familjerättshandläggare.

Ä-protokoll

Ä-protokoll ska användas om faderskapspresumtionen för mannen i äktenskapet ifrågasätts. Ä-protokollet måste *alltid kompletteras* med ett S- eller ett MF-protokoll och hanteras av familjerättshandläggare.

Innan barnet är fött

Fastställandet av faderskap/föräldraskap kan påbörjas *innan barnen är fött*. Däremot är det viktigt att komma ihåg att faderskapet/föräldraskapet fastställs när barnet är fött.

Assisterad befruktning

Vid *assisterad befruktning* behövs skriftligt samtycke inhämtas. Om föräldraparet saknar skriftligt samtycke kan kontakt tas med ansvarig klinik som genomfört befruktningen.

Anmälan om gemensam vårdnad

I samband med att faderskapet fastställs kan föräldrarna anmäla att de vill ha gemensam vårdnad. Uppgiften om att faderskapet/föräldraskapet fastställts och i förekommande fall om gemensam vårdnad ska skickas till Skatteverket.

Sökandet efter presumtiv fader

Det kan i vissa situationer krävas ett mer gediget arbete för att hitta rätt fader. Det innebär kontakter med svenska ambassader i andra länder som sociala utskottet begär biträde av för att

lokalisera fader och få hjälp med fastställande av faderskap. Sådana ärenden kan pågå över en längre tid.

Skyldigheten att finna rätt fader sträcker sig långt i lagstiftningen vilket kan innebära ett detektivarbete för familjerättshandläggaren med dna-provning om det finns en eller flera presumtiva.

När faderskapet inte går att fastställas

Om faderskapet inte går att fastställa kan sociala utskottet besluta om att lägga ned utredningen. Om modern inte anses medverka i faderskapsutredningen kan sociala utskottet besluta att lämna över ärendet till domstol för rättslig prövning.

Samarbetssamtal

Samarbetssamtal är strukturerade samtal under sakkunnig ledning med föräldrar som är oeniga hur de ska lösa frågor om vårdnad, boende eller umgänge. I Bräcke kommun genomförs samarbetssamtalen av öppenvården för Barn och familj. Från och med 1 juli 2014 ska samtalsledaren i dessa samtal även ge stöd och information i frågor om barns försörjning (men inte göra ekonomiska beräkningar eller bistå med att upprätta avtal om underhållsbidrag). För detta ändamål har Socialstyrelsen publicerat handboken *Barns försörjning vid separation* från 2014.

Målet med samarbetssamtalen är dels att föräldrarna ska kunna enas och dels att de ska förbättra sin förmåga att samarbeta som föräldrar. Samarbetssamtal är en väg att gemensamt komma fram till vad som är barnets bästa. Samarbetssamtal kan begäras av föräldrarna (5 kap. 3 § SoL) eller genom att domstol ger uppdrag åt sociala utskottet att ordna sådana samtal (6 kap. 18 § FB).

Samarbetssamtal kan genomföras med familjerådgivningssekretess eller socialtjänstsekretess. Vid socialtjänsten i Bräcke kommun genomförs samarbetssamtalen med socialtjänstsekretess. Anledningen till det är familjerådgivningssekretess är absolut, vilket innebär att uppgifterna är hemliga, oavsett om det är till men för den enskilde eller inte. Det innebär alltså att sekretesskyddet är starkare än inom socialtjänsten. I det fall samarbetssamtal sker under familjerådgivningssekretess kan samtalsledaren inte i ett senare skede medverka i en vårdnad-, boende och/eller umgängesutredning i samma ärende, såvida inte den enskilde efterger sekretessen. Detta gör att samtliga samarbetssamtal vid familjerätten i Bräcke kommun förs under socialtjänstsekretess.

Oavsett om samarbetssamtalen skett efter egen ansökan eller efter på uppdrag av domstol ska för statistikens skull i minnesanteckning noteras om föräldrarna kommit överens eller inte och om avtal upprättats. Om föräldrarna inte kommit överens ska anledningen till detta noteras. Årligen, i januari månad, går materialet igenom och sammanställs avidentifierat.

När föräldrarna själva söker kontakt

Dokumentnamn: Riktlinjer för familjerätt

Datum: 2021-03-24

Beslutad av: Kommunstyrelsen § 41/2021

I de fall föräldrarna själva ansöker om samarbetssamtal ska samtalen inte registreras och heller inte journalföras. Samtalen kan initieras genom att någon av föräldrarna själv tar kontakt. Ärendet ska inte aktualiseras i verksamhetssystemet.

En förutsättning för att samarbetssamtal ska kunna genomföras är att båda föräldrarna vill delta. Samtalsledaren kan bistå med att försöka motivera båda föräldrarna att komma, men ska också göra en bedömning över om det är olämpligt med samarbetssamtal. Ibland kan det även vara direkt olämpligt med samarbetssamtal, exempelvis när våld har förekommit i mellan föräldrarna. Båda föräldrarna ska vara intresserad av samtal och i de flesta fall är det brukligt att den förälder som tar kontakt först pratar med den andre föräldern om önskemål för samtal och ber denna att återkomma till socialtjänsten.

I den första kontakten med föräldrarna kan det vara uppenbart att familjerådgivningen är ett bättre alternativ, i så fall ska föräldrarna hänvisas dit. Familjerättens uppdrag är att bistå kring frågor gällande vårdnad, boende och umgänge samt ge information i frågor om barns försörjning. Frågor kring bodelning och vem som har rätt till bostaden, ekonomiska avtal eller liknande frågor, hanteras inte av familjerätten. Föräldern kan också behöva stöd på annat sätt inom förvaltningen (till exempel vuxengruppen, barn- och familjegruppen, familjebehandlarna, alkoholrådgivning).

Föräldrarna bokas in för ett så kallat församtal. Tid för första samtal ska erbjudas inom **två veckor**. Om fortsatta samarbetssamtal bedöms lämpligt bokas nytt besök. Socialstyrelsens material *Att skiljas när man har barn* och *Gemensam vårdnad – vad innebär det* samt information om hur samarbetssamtal genomförs. Ställning tas också till om samtalen ska genomföras med en eller två samtalsledare.

Initierad kontakt från domstol

I de fall föräldrarna remitterats från domstol aktualiseras samarbetssamtalen i verksamhetssystemet och återrapportering sker inom angiven tid till domstolen. Förlängd tid kan begäras om förutsättningarna för att uppnå en överenskommelse bedöms som goda, vilket finns att läsa mer om i följande utlåtande, *JO 1982/83 s. 189 och SOU 1995:79 s. 63*.

I återrapporten till domstolen ska anges att samtalen genomförts som planerat, antal samtal och om en överenskommelse har uppnåtts eller inte.

Det sker ingen skillnad i utförandet av samarbetssamtalen beroende på om ärendet initierats från domstol eller genom egen kontakt från föräldrarna. Samarbetssamtal gäller om samtalsledaren bedömer att fortsatta samtal kan hjälpa föräldrarna att lösa frågan.

Om det under samtalen framkommer uppgifter som ger anledning till oro för ett barn ska informationen överlämnas till Individ- och familjeomsorgen. Även om anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § andra stycket SoL inte formellt riktar sig till anställda inom den egna kommunstyrelsen, har samtalsledaren likväl skyldighet att informera den enhet som handlägger barnavårdsärenden.

Om föräldrarna under samarbetssamtalen enas kan avtal upprättas. Många gånger räcker det med en muntlig överenskommelse. Föräldrarna ska alltid erbjudas en uppföljande tid cirka sex

månader fram i tiden. Oavsett om samarbetssamtalen skett efter egen ansökan eller efter på uppdrag av domstol ska för statistikens skull i minnesanteckning noteras om föräldrarna kommit överens eller inte och om avtal upprättats. Om föräldrarna inte kommit överens ska anledningen till detta noteras. Årligen, i januari månad, gås materialet igenom och sammanställs avidentifierat.

Avtal om vårdnad boende och umgänge

Föräldrar kan få hjälp att träffa avtal om vårdnad, boende och umgänge (6 kap. 17 a § FB). Frågan kan aktualiseras på olika sätt, exempelvis genom samarbetssamtal, familjerådgivning, advokat, eller genom att föräldrarna själva har enats om hur de vill ordna frågor som rör barns vårdnad, boende och umgänge. Om föräldrarna är överens och vill ändra en tidigare dom eller ett tidigare avtal, kan de upprätta ett nytt avtal. Ett godkänt avtal får samma verkan som en dom och kan verkställas. Någon avgift för att hjälpa till med avtal får inte tas ut.

Ärendet aktualiseras, utredning enligt 11 kap 1 § SoL inleds och beslut om att godkänna/inte godkänna registreras. Det är socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört som prövar om avtalet ska godkännas (6 kap. 6 §, 14 a andra stycket och 15 a tredje stycket FB). Uppgifter kan även hämtas in från socialnämnder i andra kommuner.

I utredningen bör det framgå:

- Föräldrarnas uppfattning
- Barnets vilja
- Om barnet inte kommit till tals – skälen till det
- Föräldrarnas vilja och förmåga att samarbeta
- Uppgifter från socialtjänstens register (som har betydelse)
- Andra uppgifter som har betydelse
- Bedömning om vad som är barnets bästa.

Barnets bästa ska vara avgörande för alla beslut som rör vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömning ska särskilt risken beaktas för att barnet eller någon i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. Familjerättshandläggaren ska vara uppmärksam på sådana problem hos föräldrarna som kan påverka förutsättningarna för att godkänna avtalet, till exempel missbruk, våld, personlighetsstörning, psykisk ohälsa eller utvecklingsstörning. I samtalet med föräldrarna ska de få information om avtalets konsekvenser, även de ekonomiska konsekvenser avtalet kan få, som exempelvis underhållsstöd, bostadsbidrag och barnbidrag.

Avtal om vårdnad

Ett avtal om gemensam vårdnad ska godkännas om det inte är uppenbart att det är oförenligt med barnets bästa. Om föräldrarna har gemensam vårdnad och vill avtala om ensam vårdnad för en av dem, ska avtalet godkännas om överenskommelsen är till barnets bästa. Om

Dokumentnamn: Riktlinjer för familjerätt

Datum: 2021-03-24

Beslutad av: Kommunstyrelsen § 41/2021

föräldrarna senare återkommer i frågan att ändra förhållanden kring vårdnadskapet för barnet/barnen ska de hänvisas till domstol.

Avtal om vårdnad ska skickas till Skatteverket, CSN (om barnet har fyllt 15 år), och Försäkringskassan samma dag det upprättas (observera, det gäller inte avtal om boende och umgänge).

Avtal om boende

Även avtal om boende ska godkännas om överenskommelsen är till barnets bästa. Avtalet ska reglera hos vem barnet ska boende hos, alternativt annan boendeform, exempelvis ett växelvist boende.

Avtal om umgänge

Ett umgängesavtal kan innehålla villkor av olika slag, till exempel helgumgänge eller umgänge endast i närvaro av kontaktperson. Även sådana villkor kräver utskottets godkännande. Det går inte att avtala om umgängesstöd. Avtal om umgänge ska godkännas om överenskommelsen är till barnets bästa.

Inga avtal om ekonomiska uppgörelser

Krav på godkännande av ovanstående avtal gäller inte för eventuella ekonomiska uppgörelser, till exempel resekostnader vid umgänge. Detta är en fråga som föräldrarna själva får besluta om.

Hantering av avtal och arkivering

Separata avtal bör upprättas för de olika områdena vårdnad, boende och umgänge. För varje barn i en syskonskara upprättas separata avtal. För upprättandet av avtal finns dessa i verksamhetssystemet och hanteras i utredningen. Efter avslutad utredning ska föräldrarna ha varsitt undertecknat avtal samt ett avtal ska sparas i barnets familjerättsliga akt. Även ett avtal som inte är godkänt ska förvaras i akten tillsammans med motivering och datering. Om utskottet inte kan godkänna föräldrarnas avtal, ska föräldrarna underrättas om de uppgifter som tillförts ärendet och som ligger till grund för utskottets beslut. Det är inte möjligt att överklaga sociala utskottets beslut. Om utskottet vägrar att godkänna avtalet, kan föräldrarna väcka talan i domstol. Om de är överens kan det ske genom en gemensam ansökan. Avtalet gäller från den dag det godkänts av familjerättshandläggaren som har delegation i frågan. Tidsbegränsade avtal kan upprättas, dock bör det inte göras beträffande vårdnaden.

Avtal som godkänts får inte gallras förrän barnet fyllt 18 år. Föräldrarna, och barnet om det inte är olämpligt, ska erbjudas en tid för uppföljning av att föräldrarnas avtal om vårdnad, boende och umgänge fungerar och är till barnets bästa eller om någon förändring behövs. Tiden för uppföljning kan skrivas in i avtalet.

Upplysning och yttranden från domstol

Domstolen är skyldiga att se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillräckligt utredda, vilket regleras i 6 kap 18 § första stycket FB. Bestämmelsen gäller både när föräldrarna är överens, samt när de inte är det. Domstolen ska därför alltid ge sociala utskottet tillfälle att yttra sig. Det är viktigt att lämna upplysningar som kan vara av betydelse till domstol enligt 6 kap 19 § andra stycket, ett så kallat ”snabbyttrande”.

Frågor om vårdnad, boende och umgänge tas upp av behörig domstol på den ort där barnet är mantalsskrivet. När föräldrar bor på olika orter kan tingsrätten ge två socialnämnder respektive kommun i uppdrag att utse någon att utreda frågan, antingen var för sig eller i samråd. I vilket fall är det viktigt att utredarna samverkar för att domstolen får en allsidig utredning och bedömning som ger en helhetssyn över barnets livssituation. I vissa fall där det föreligger en säkerhetsklassificering, exempelvis skyddad identitet eller skyddad folkbokföring handläggs är det Stockholms tingsrätt som ser till att ärendet hamnar hos ”rätt” kommun.

Tillfälle att lämna upplysningar till tingsrätt

Tingsrätten underrättar rutinemässigt sociala utskottet om äktenskapsskillnad, i enlighet med 3 § förordningen om skyldighet för domstol att lämna uppgifter beträffande äktenskapsskillnad mm. Enligt 6 kap. 19 § andra stycket FB ska utskottet ges tillfälle att lämna upplysningar innan rätten avgör ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge.

När underrättelsen om äktenskapsskillnad kommer ska den lämnas till aktuell handläggare om det finns ett pågående ärende. Om ärendet inte är pågående sparas upplysningen i den kronologiska pärmen över inkommande handlingar som inte leder till vidare hantering. Finns det kännedom av betydelse ska det återkopplas till tingsrätten, i och med ett yttrande. Då aktualiseras ärendet och beslut om yttrande övrig familjerätt hanteras i systemet. Om sociala utskottet har tillgång till upplysningar som kan vara av betydelse för frågans bedömning föreligger skyldighet att lämna rätten de uppgifterna. Finns det ingen kännedom som kan vara av betydelse görs ingen återkoppling till tingsrätten.

Aktualisering av inkomsten underrättelse om äktenskapsskillnad från tingsrätten leder fram till beslut om att inleda/inte inleda en utredning

I samband med att underrättelse från domstol om äktenskapsskillnad inkommer till socialtjänsten, skickas till båda föräldrarna (oavsett vårdnadsformen) ett informationsbrev där de får erbjudande om att kontakta socialtjänstens öppenvård för samarbetssamtal. I informationsbrevet bifogas även Socialstyrelsens informationsbroschyrer Att skiljas när man har barn och Gemensam vårdnad – vad innebär det samt Information om hur samarbetssamtal genomförs.

Upplysningar inför ett interimistiskt beslut

Enligt 6 kap. 20 § andra stycket FB kan rätten inför ett interimistiskt beslut om vårdnad, boende eller umgänge hämta upplysningar från sociala utskottet. Familjerättshandläggaren ska innan

upplysningar lämnas till rätten, om det är lämpligt, höra föräldrarna och barnen. Syftet med snabbupplysningar är att bredda underlaget för domstolens bedömning genom att upplysa om sakförhållanden. Tidsfristen är vanligtvis 2–3 veckor.

Yttrandet ska innehålla:

- Förekomst i socialregistret på barnet/barnen, föräldrarna, eventuellt föräldrarnas nya partners (sambo eller gifta)
- Förekomst i Polismyndighetens belastnings- och misstankeregister barnet/barnen, föräldrarna, eventuellt föräldrarnas nya partners (sambo eller gifta)

Enskilda samtal med föräldrarna:

- klargöra barnets situation
- barnets relation till vardera föräldern, syskon och respektive förälders partner
- föräldrarnas möjligheter att samverka
- möjliga lösningar på tvisten
- information om föräldrarna har erbjudits samarbetssamtal

Samtal med barnet:

- Handläggaren bedömer om det är lämpligt att höra barnet.
- Om barnet inte hörs redovisas orsaken till detta för domstolen. En orsak kan vara att det pågår eller nyligen har genomförts andra utredningar med barnet och att handläggaren då redovisar uppgifterna ur socialregistret.

Kommunicering:

- Parternas respektive delar kommuniceras med var och en med möjlighet att yttra sig, innan upplysningen skickas till domstolen (11 kap 8§ SoL och 17 § FL).
- Upplysningen kommuniceras inte i sin helhet om den inte innehåller ett ställningstagande, eller om uppgifter inhämtats från någon annan om sakförhållanden som också innehåller ett personligt omdöme.

Vårdnad- boende- och umgängesutredning

När begäran enligt 6 kap. 19 § andra stycket FB inkommer från domstol utser Kommunstyrelsens sociala utskott någon att utreda vårdnad-, boende- och/eller umgänge. Tidsfristen är vanligen fyra månader. Beslut om att utse utredare fattas på delegation från sociala utskottet av verksamhetschef och ska vara skriftligt. Utredning om vårdnad, boende och umgänge får inte läggas ut på entreprenad, men en privat utredare går att anlita vid eventuellt hög ärendebelastning. Anledning till extern utredare kan vara om familjerättshandläggaren tidigare hållit i samarbetssamtal och att förtroendekapitalet är helt förbrukat, alternativt om det råder hög arbetsbelastning och sociala utskottet bedömer att tidsfristen inte är hållbar. Om en privat utredare anlitas ska skriftligt avtal upprättas vilket verksamhetschefen för Individ- och familjeomsorgen ansvarar för.

Utsedd utredare ansvarar själv för utredningen och dess innehåll. Sociala utskottet ansvarar för att den utredare som utses har tillräcklig kompetens för uppdraget. Om uppdraget berör en

annan kommun ska familjerättshandläggaren snarast kontakta den kommunen för att samordna hur utredningen ska genomföras. Lagstiftningen innehåller inga tydliga bestämmelser om vad en utredning om vårdnad, boende och umgänge ska innehålla. Innehåll och utformning kan skilja sig åt på grund av omständigheterna i det enskilda fallet och vilken fråga som ska utredas. Den utredningsmetod som används vid familjerätten i Bräcke kommun har sin grund i den så kallade S-modellen. Det är en modell som underlättar vårdnadsutredningarna, som oftast är av komplex karaktär med svåra bedömningar, struktur och formalia som underlättar familjerättshandläggarens arbete. I verksamhetssystemet finns det rubrikmallar, stödmaterial och lathundar för handläggarnas arbete. Dessa uppdateras vid behov, minst en gång per år.

Ärendet aktualiseras:

- Begäran om upplysningar inkommer från domstol
- Sociala utskottet utser två familjerättshandläggare som ansvarar för yttrandet, den s.k. vårdnad- boende- och umgängesutredningen
- Informationsbrev skickas till båda föräldrarna med tider för de enskilda utredningssamtalen, hembesök, samtal med barn och föräldrarnas respektive nya partners om sådana finns.

Informationsmöte med föräldrarna

- Det första informationsmötet bör båda föräldrarna delta gemensamt, enda anledning då det ej bedöms lämpligt är om det förekommit våld mellan föräldrarna. Syftet med det gemensamma mötet är att de båda får ta del av samma information, inhämtning av kontaktuppgifter till referenspersoner (förskola, skola mfl). Restriktioner råder gällande att ta in anhöriga som referenter. Inga kontakter, utöver med vårdnadshavarna själva, tas utan att de lämnat samtycke.
- Om en förälder inte vill medverka i utredningen, kan dennes ombud eventuellt kontaktas för att motivera sin klient till att delta.
- I en familjerättslig utredning är båda föräldrarna parter på lika villkor oavsett vårdnadsförhållandet

Inhämtning av uppgifter

- Förekomst i socialregistret på barnet/barnen, föräldrarna, eventuellt föräldrarnas nya partners (sambo eller gifta)
- Förekomst i Polismyndighetens belastnings- och misstankeregister barnet/barnen, föräldrarna, eventuellt föräldrarnas nya partners (sambo eller gifta)
- Enskilda möten bokas med respektive förälder
- Hembesök bokas i vardera hem, barnen ska då vara hemma
- Samtal med respektive förälders ny partner om sådan finns
- Enskilt samtal med barnen
- Referentsamtal med utvalda referenter

Sammanställning och analys

- Utredningen ska vara saklig och tydlig

- Syftet med utredningen är att bedöma vad som är till barnets bästa. Hänsyn ska tas till barnets vilja med beaktande av ålder och mognad
- I analysen ska även risk- och skyddsfaktorer ingå, en så kallad konsekvensanalys och en särskild riskbedömning
- Utredningen bör alltid innehålla förslag till beslut, gärna med fördel, förslag på umgängesschema, hur det växelvisa boendet ska fördelas med skollov, sommarlov och högtider
- Det slutgiltiga beslutet fattas av tingsrätten, där utredningen är en del av underlaget till beslut

Kommunicering

- Material som inkommer under utredningstiden kommuniceras löpande.
- Föräldrarnas respektive delar i utredningen ska kommuniceras med var och en innan den delges den andre i det slutliga materialet.
- Referenter ska ges tillfälle att godkänna sin del i utredningen.
- Föräldrarna ska erbjudas enskilt möte för kommunikering av utredningen. De får då information om vad som framkommit under utredningen och vilka bedömningar och förslag till beslut som kommer att lämnas till rätten
- Barnet ska erbjudas ett avslutande samtal och informeras om vad utredaren har kommit fram till. Familjerättshandläggaren ansvarar för lämplighetsbedömning
- Föräldrarna bör ges minst 7-10 dagar på sig beroende på materialets omfattning, att inkomma med synpunkter.
- Därefter skickas utredningen, tillsammans med eventuella synpunkter från föräldrarna, till domstolen. Kopia skickas samtidigt till båda föräldrarna och eventuellt deras respektive ombud.

Efter avslutad utredning

- Familjerättshandläggaren fattar beslut i verksamhetssystemet och inleder insatsen "Avvaktar dom".
- Familjerättshandläggarna kan kallas att vittna vid förhandlingen. Utredaren kan då bara uttala sig om den tid uppdraget pågått.
- Om domstolen vill ha ytterligare uppgifter kan den begära att utredningen kompletteras. Exempelvis kan efter avslutad utredning föräldrarnas hem- och familjeförhållanden ha ändrats.
- Efter avslutad utredning och när domen vunnit laga kraft ska föräldrarna skriftligen erbjudas en tid för uppföljningssamtal. Även barnet bör erbjudas ett uppföljningssamtal, om det inte är olämpligt.

Umgängesstöd

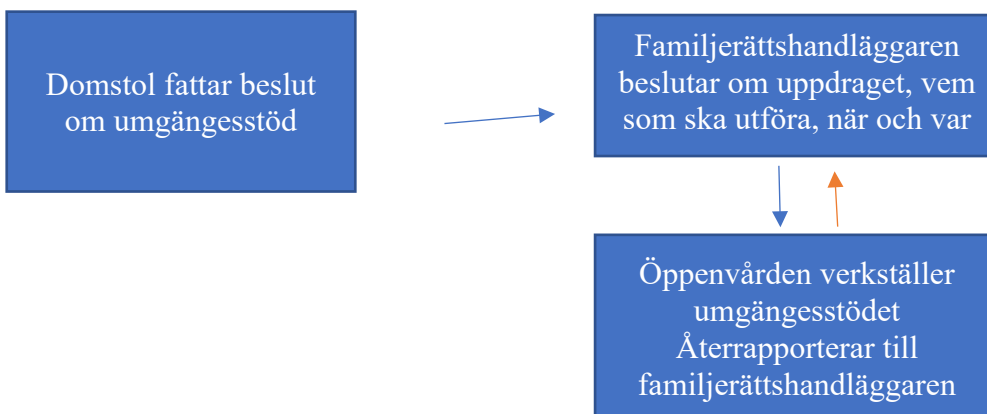
Domstolen kan besluta om umgängesstöd om **barnet** behöver trygghet eller stöd under umgänget med sin förälder. Det är inte umgängesföräldrarnas behov av stöd eller den andra föräldrarnas tveksamheter till umgänget som ska ligga till grund för beslutet, utan fokus ligger på

barnets behov. Ett umgängesstöd är en person som medverkar vid umgänget när barnet har behov av det (6 kap. 15 c § FB). Domstolen beslutar om umgänget ska vara med umgängesstöd och sociala utskottet utser efter det umgängesstödsperson. Valet av umgängesstödsperson går inte att överklaga. Det är inte möjligt att träffa avtal om umgängesstöd. Innan rätten beslutar om umgänge med umgängesstöd ska den begära in yttrande i sakfrågan från sociala utskottet. I Bräcke kommun utförs umgängesstödet av Öppenvården Barn- och familj. I särskilda fall går det även att köpa tjänsten umgängesstöd av Östersunds kommun.

När begäran om umgängesstöd inkommer aktualiseras ärendet och beslut fattas om att verkställa umgängesstödet. Brev skickas till båda föräldrarna med information om att begäran inkommit från domstol, vem som utsetts till umgängesstödsperson samt syftet med insatsen. Barnet och föräldrarna ska beredas tillfälle att lära känna umgängesstödspersonen innan umgänget påbörjas.

Insatsen ska löpande följas upp och Öppenvården Barn och familj ska löpande föra anteckningar i deras verksamhetssystemet. Familjerättshandläggaren kan då kontinuerligt gå och in och ta del av information som är av vikt. Familjerättshandläggaren ska vid behov ge råd och vägledning till Öppenvården Barn och familj om det råder svårigheter i uppdraget. Insatsen kan pågå i ett år. Kortare tid kan anges i beslutet från tingsrätten. Det är sociala utskottet som beslutar om att insatsen ska upphöra.

Återrapportering

Det sker per automatik ingen återrapportering till tingsrätten. Om insatsen umgängesstöd sker under en pågående tvist eller vårdnad-, boende- och umgängesutredning kan återrapportering vara till stöd för domstolens kommande beslut. Domstolen begär då en skriftlig återkoppling. Föräldrarna ska då informeras att återrapportering kommer att ske till domstol. De ska även få information att utsedd person för umgängesstödet kontinuerligt dokumenterar insatsen.

Förhållningsregler vid umgängesstöd

I Bräcke kommun sker umgängesstödet i kommunens lokaler, alternativt utomhus på plats som umgängesstödet bedömt som lämpligt. Exempelvis kommunal lekplats, men endast under tider som är lämpliga. Socialtjänsten arbetar under sekretess och genom att välja en umgängesplats

en tidpunkt då många andra barn och föräldrar är där kan vara utpekande för barnet och föräldern.

Kontaktperson vid umgänge

Ett alternativ till umgängesstöd är kontaktperson vid umgänge. Om föräldrarna är överens kan föräldrarna ansöka om att en utsedd kontaktperson är närvarande vid barnets umgänge med en förälder. Även en vårdnadshavare eller en umgängesförälder kan beviljas kontaktperson för stöd och hjälp vid exempelvis hämtning/lämning (4 kap. 1 § och 3 kap. 6 § tredje stycket SoL). En kontaktperson är en frivillig insats och kan aldrig utses mot en förälders vilja.

Om kontaktperson vid umgänge initierats av båda föräldrarna vid umgänget med barnet/barnen, aktualiseras ärendet på barnet/barnen. När den ena föräldern söker kontakt för stöd vid hämtning/lämning aktualiseras ärendet på den vuxne. Anledningen är att det då är föräldern som är i behov av stödet. I de situationer där våld förekommit mellan föräldrarna kan stöd för den våldsutsatta då ges med denna insats.

Hantering av kontaktperson vid umgänge

- Ansökan aktualiseras på lämplig part (barnet/barnen eller föräldern)
- Utredning inleds och behovet utreds
- Om behovet bedöms föreligga beslutas om insatsen *kontaktperson vid umgänge*.
- Brev ska skickas till föräldrarna med information om vem som utsetts till kontaktperson. I brevet ska syftet med insatsen framgå, dagar och tidpunkter, att kontaktpersonen ska vara neutral och sätta barnets bästa främst samt hur uppföljning ska ske.
- Barnet och föräldrarna ska beredas tillfälle att lära känna kontaktpersonen innan umgänget påbörjas.
- Kontaktpersonen återrapporterar uppdraget till familjerättshandläggaren
- Insatsen ska följas upp kontinuerligt med föräldrarna, barnet/barnen samt kontaktpersonen
- Stöd ska ges från familjerättshandläggaren till kontaktpersonen
- Någon tidsbegränsning för hur länge insatsen kan pågå finns
- Sociala utskottet ska verka för att situationen normaliseras och att barnet kan träffa båda sina föräldrar utan stöd från utskottet.
- Beslutet ska vara tidsbegränsat.

Umgängesbegränsning

Beslut om umgängesbegränsning kan endast fattas om beslut om LVU föreligger, delegat i det beslutsfattandet är sociala utskottet. Om det föreligger risk för att barnen far illa i samband med umgänget bör sociala utskottet verka för att umgänget regleras, i första hand genom att motivera föräldrarna själva att väcka talan hos domstol för att få umgänget reglerat.

Sociala utskottets möjlighet att väcka talan då barn har behov av ny vårdnadshavare

Om sociala utskottet får underrättelse om att någon åtgärd behöver vidtas i fråga om vårdnad eller förmynderskap för en underårig, ska sociala utskottet göra framställan eller ansökan om

det hos behörig domstol. Denna riktlinje avser ensamkommande barn som anvisats till kommunen, samt övriga ärenden där en överflyttning av vårdnad bedöms som lämplig/skälig. Komplement till riktlinjen är Socialstyrelsens handbok gällande arbetet med ensamkommande barn och unga samt handboken om vårdnad, boende och umgänge.

Situationer då överflyttning av vårdnaden kan vara lämplig

- om en förälder allvarligt brister i omsorgen om barnet (6 kap. 7 § FB)
- vid överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrar (6 kap. 8 § FB)
- om en förälder är varaktigt förhindrad att utöva vårdnaden (6 kap. 8 a § FB)
- om barnet står utan vårdnadshavare (6 kap. 9 och 10 c §§ FB)
- vid en förälders återtagande av vårdnaden (6 kap. 10 § FB)
- om en särskilt förordnad vårdnadshavare är olämplig (6 kap. 10 c § FB).

Ensamkommande flyktingbarn

När barnet får permanent uppehållstillstånd (PUT) ska särskilt förordnad vårdnadshavare utses. Sociala utskottet har då en skyldighet att inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL. Utredningen ska dokumenteras (11 kap 5 § SoL) och utmynna i ett beslutsunderlag. Se Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2006:20) om socialnämndens ansvar vid behov av ny vårdnadshavare. I utredningen ska barnets situation belysas liksom barnets egen inställning i vårdnadsfrågan och relation till tänkbar vårdnadshavare.

Socialsekreterare beställer personbevis från Skatteverket på den unge och den tilltänkte vårdnadshavaren. Begäran om utdrag från Polisens misstanke- och belastningsregister angående den tilltänkte vårdnadshavaren. Den unge och tilltänkte vårdnadshavaren ska skriva under varsin samtyckesblankett.

Skillnad på de olika lagrummen

Vid en ansökan till Tingsrätten skall aktuellt lagrum anges som ansökan hänvisas till, se lagtext.

Om barnet har en eller båda föräldrarna i livet är lagrummet 6 kap 8 a § FB. Om båda barnets biologiska föräldrar är avlidna är det gällande lagrummet 6 kap 9 § FB.

Vid en ansökan enligt 6 kap 8 a § FB ska ansökningsavgift inbetalas till Tingsrätten. Anledningen är att aktuellt lagrum innebär ett tvistemål, som den kärande parten (sociala utskottet) ska betala för. När ett beslut är fattat i målet kommer en dom från Tingsrätten.

Vid en 6 kap 9 § FB ska ingen ansökningsavgift betalas. Anledningen är att det inte är ett tvistemål och ingen motpart finns. Då ett beslut är fattat i målet kommer ett protokoll från Tingsrätten att inkomma till ansvarig handläggare. Det kommer alltså ingen dom som ska vinna laga kraft.

I yrkandet till Tingsrätten ska sociala utskottet fastställa ett bestämt yrkande, exempel "Kommunstyrelsen i Bräcke kommun yrkar att tingsrätten förordnar XX (och YY) att vara särskilt förordnad vårdnadshavare för ZZ". Om ärendet är brådskande skall ett interimistiskt yrkande om vårdnaden av barnet göras. "Yrkandet framställs även interimistiskt".

Redovisning och ersättning

Ersättning för den del som är att vara barnets förmyndare beslutas av kommunens överförmyndarnämnd. Socialtjänsten kan ge ersätta för vårdnadsdelen om den person som är särskilt förordnad vårdnadshavare även har ett uppdrag som familjehem för barnet.

Samverkan

Samverkan sker kontinuerligt mellan socialtjänsten, särskild förordnad vårdnadshavare och skola. En särskild förordnad vårdnadshavare kan skriftligen begära sig entledigad av sitt uppdrag. I vissa fall kan även denne bedömas som olämplig och då entledigas. I båda fallen ska utredning inledas och handläggas enligt samma rutin som ovan. Om föräldern anländer till Sverige kvarstår beslutet om särskild förordnad vårdnadshavare fram till dess föräldern väcker talan om att återfå vårdnaden enligt 6 kap 10 § FB. Sociala utskottet har talerätt i frågan om föräldern ska återfå vårdnaden.

Överflyttning av vårdnaden till andra än föräldrar som stadigvarande vårdat och fostrat barnet

När ett barn stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet, vanligtvis familjehem, och det är till barnets bästa ska domstolen utse familjehemsföräldrarna till särskilt förordnade vårdnadshavare för barnet. Sociala utskottet är de som kan föra talan om en överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Utskottet är skyldig att särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden när barnet varit placerat i samma familjehem i tre år. En överflyttning av vårdnaden bedömas lämpligt för att ett barn som rotat sig i ett familjehem inte ska bli upptryckt från hemmet där de ha sin starkaste trygghet och känslomässiga förankring än vad de haft i föräldrahemmet. För att väcka talan ska utredning enligt 11 kap 1 § SoL inledas, utredningen ska därefter ligga till grund för utskottets talan enligt 6 kap 8 § FB i domstol.

- Talan väcks genom att sociala utskottet lämnar in en stämningsansökan till vilken utredningen bifogas
- Förvaltningslagens bestämmelser om partsinsyn och kommunikering gäller
- Om vårdnaden överflyttas till familjehemsföräldrarna avslutas ärendet vid socialtjänsten
- Även om vårdnaden överflyttats är föräldrarna fortsatt underhållsskyldiga

Sociala utskottets möjlighet att väcka talan om umgänge

Sociala utskottet får väcka talan om umgänge mellan ett barn och en förälder, liksom om umgänge mellan barnet och någon annan än en förälder (6 kap. 15 a § FB). Innan talan väcks bör utskottet verka för att föräldrarna kommer överens eller att någon av dem själva väcker talan. Även om bedömningen blir att umgänge med annan närstående är till barnets bästa bör arbetet fortskrida för att få till en frivillig överenskommelse. Ingen annan än föräldrarna och utskottet har rätt att väcka talan i frågan om umgänge.

Om umgänge begärs av någon annan än en förälder får talan vid domstol endast föras av sociala utskottet. Vid bedömningen om talan ska föras, skall särskilt barnets behov beaktas av umgänge med exempelvis mor- och farföräldrar och andra som står barnet särskilt nära (6 kap. 15 a § FB).

Vårdnadshavaren har ansvaret för att tillgodose barnets behov av umgänge med andra personer som det står särskilt nära. Sociala utskottets uppgift är att i första hand försöka få vårdnadshavaren att se till barnets behov. När utskottet får information om att ett barn kan vara i behov av umgänge med en närstående, ska ställning tas till om utredning enligt 11 kap 11 § SoL ska inledas. Ärendet ska aktualiseras och en sedvanlig förhandsbedömning göras.

Adoption

När föräldrar inte kan eller vill ta hand om ett barn kan adoption vara ett sätt att ge barnet en ny familj. I detta sammanhang befinner sig barnet i en mycket utsatt situation. Enligt FN:s Barnkonvention får inga andra intressen gå före barnets bästa när beslut om adoption fattas. Barnets bästa har här absolut prioritet. I vissa fall är det tveksamt om den eller de som vill adoptera kan tillgodose ett adoptivbarns särskilda behov, och då får de vuxnas längtan efter att få bilda familj stå tillbaka för det vanligtvis okända barnets behov av kompetenta föräldrar.

Under utredningen ska Socialstyrelsens handbok om adoptioner användas. I den handboken finns stöd för utredningens genomförande, konventioner och lagstiftning samt hur en adoptionsprocess går tillväga. Den klargör också de olika skillnaderna mellan inhemsk adoption och nationell adoption. Handbok och rutiner finns i kvalitetsledningssystemet.

Socialtjänstens ansvar i olika skeden av adoptionen

Från det att sökanden tar kontakt har socialtjänsten en rad olika uppgifter och ansvar i olika skeden av adoptionen. När det gäller internationella adoptioner ansvarar socialnämnden för att de blivande adoptivföräldrarna är väl förberedda och lämpade att ta emot och adoptera ett barn från ett annat land. Det sker genom:

- att anvisa till den obligatoriska föräldrautbildningen
- medgivandeutredningen
- socialnämndens beslut rörande medgivande
- socialtjänstens samtycke till att adoptionsförfarandet får fortsätta när sökanden väl har blivit föreslagen som förälder till ett barn